

EPECTELE CIRCUMSTANȚEI ATENUANTE - SĂVÂRȘIREA INFRAȚIUNII DE CĂTRE UN MINOR

Popescu Dorin,
doctor în drept, lector universitar,
Facultatea de Drept, Universitatea de Stat

The paper analyzes aspects related to the effects of the mitigating circumstance - the commission of the offence by a minor. In order for the minor of the person to be a criterion for individualizing the punishment in terms of the effects it has in this regard, as a mitigating circumstance, the notion of minor in the legal-criminal sense was defined. It was appreciated that the minor of the person who committed the offence, apart from the fact that it is a mitigating circumstance, must produce special essential effects, when individualizing the liability and the punishment, related to the particularities of the criminal responsibility of the minor, or, it is necessary to take into account the fact that age is an individual feature of the juvenile offender that indicates the level of his bio-psycho-social development. It was established that it is necessary to establish in the criminal law a separate institution with relative autonomy, comprising a group of criminal rules, which determine the special essential effects of individualization of liability and criminal punishment of minors, therefore, to establish criminal rules that to regulate clearly and unequivocally, the particularities of the liability and criminal punishment of the minor, different from those established for an adult, although there may also be common particularities.

Keywords: the minor, mitigating circumstance, the commission of the crime by a minor, effects, individualization, liability, criminal punishment.

Cercetare:

În alin (1) al art. 76 CP al RM sunt enumerate circumstanțele care atenuează răspunderea penală. În literatura de specialitate aceste circumstanțe se mai numesc *legale*, adică ele sunt recunoscute ca atenuând răspunderea, datorită voinței legislatorului, și de aceea ele trebuie luate în considerație ori de câte ori sînt constatate.

În conformitate cu art. 75 alin. (1) Cod penal, persoanei recunoscute vinovate de săvârșirea unei infrațiuni i se aplică o pedeapsă echitabilă în limitele fixate în Partea Specială a prezentului cod și în strictă conformitate cu dispozițiile Părții Generale a prezentului cod. La stabilirea categoriei și termenului pedepsei, instanța de judecată inter alia, trebuie să țină cont de [...] *circumstanțele*

cauzei care atenuează ori agravează răspunderea, de influența pedepsei aplicate asupra corectării și reeducării vinovatului, precum și de condițiile de viață ale familiei acestuia. La rândul său, textul normei prevăzută la lit. b) alin. (1) art. 76 Cod penal al RM, determină că la stabilirea pedepsei se consideră circumstanță atenuantă: *săvârșirea infrațiunii de către un minor sau de către o persoană care a atins vârsta de 18 ani, dar nu a atins vârsta de 21 de ani*. Prin urmare, minoratul persoanei care a săvârșit infrațiunea, constituie un *criteriu de individualizare a pedepsei*. Totodată, observăm că norma precitată, stabilește în calitate de circumstanță atenuantă situația în care subiectul infrațiunii săvârșite este *persoana fizică*. În același timp, este vorba despre două categorii de persoane fizice, care se deosebesc după criteriul de vârstă și anume, la stabilirea pedepsei se consideră circumstanță atenuantă: 1) săvârșirea infrațiunii de către persoana fizică – minor; 2) săvârșirea infrațiunii de către o persoană fizică care are vârsta între 18 și 21 de ani.

În această publicație, vom analiza aspecte ce țin de efectele circumstanței atenuante - *săvârșirea infrațiunii de către un minor*.

Pentru ca *minoratul* persoanei să fie un criteriu de individualizare a pedepsei prin prisma efectelor pe care le are în acest sens, ca circumstanță atenuantă, este necesar să apreciem noțiunea de *minor* în sens juridico-penal. Astfel, noțiunea de *minor* fie este expres prevăzută, fie poate fi dedusă din analiza mai multor acte normative naționale și internaționale. În această ordine de idei, în conformitate cu art. 1 alin. (2) din Legea nr. 338/1994 privind drepturile copilului [1], o persoană este considerată copil din momentul nașterii până la vârsta de 18 ani. În conformitate cu art. 1 din Legea nr. 30/2013 cu privire la protecția copiilor împotriva impactului negativ al informației [2], *copil* este persoană care nu a atins vârsta de 18 ani (majoratul). Potrivit p. 2.2. lit. a), c) al Ansamblului regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing, Rezoluția 40/33 din 29 nov. 1985) [3 p. 54] un *minor* este un copil sau un tânăr care, în raport cu sistemul juridic considerat, poate să răspundă pentru un delict conform unor modalități diferite de cele care sunt aplicate în cazul unui adult; un *delicvent juvenil* este un copil sau un tânăr, acuzat sau declarat vinovat de a fi comis un delict. La rândul său, în conformitate cu art. 6 p. 47) Codul de procedură penală al RM, *persoană minoră* este persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani [4].

În același timp, potrivit p. 4.1 și comentariului la el, al Ansamblului regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing, Rezoluția 40/33 din 29 nov. 1985) [3 p. 55], „*În sistemele juridice care recunosc noțiunea de limită a răspunderii penale, aceasta din urmă nu trebuie*

să fie fixată prea jos ținând cont de problemele de maturitate afectivă, psihologică și intelectuală. Limita răspunderii penale variază destul de mult după epoci și culturi. Atitudinea modernă constă în întrebarea dacă un copil poate suporta consecințele morale și psihologice ale răspunderii penale, adică dacă un copil, ținându-se cont de capacitatea sa de discernământ și de înțelegere, poate fi făcut responsabil de un comportament esențial antisocial. Dacă vârsta răspunderii penale este fixată prea jos sau dacă nu există deloc o vârstă – limită, atunci noțiunea nu mai are sens. În general, există o relație strânsă între noțiunea de răspundere pentru un comportament delic-tual sau criminal și celelalte drepturi și responsabilități sociale (de exemplu, situația matrimonială, majoritatea civilă, etc). Ar trebui, deci, să se încerce convenirea unei limite joase rezonabile ce ar putea fi aplicată în toate părțile.”

Spre deosebire de legea procesual-penală a RM, în care noțiunea de persoană minoră cuprinde atât victima infracțiunii, partea vătămată, cât și persoana care a săvârșit infracțiunea, în legea penală a RM, noțiunea de minor este utilizată de legislator dor în raport cu persoana infractorului – *subiect al infracțiunii*, de aceea, noțiunea de minor în sensul legii materiale penale este interpretată restrictiv, or, în acord cu p. 4.1 al Ansamblului regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing, Rezoluția 40/33 din 29 nov. 1985) [3 p. 55], precitat supra, legislatorul moldovean a stabilit în Codul penal limita minimă de vârstă, de la care persoana este pasibilă de răspundere penală. Astfel, reieșind din textul normei prevăzute în art. 21 alin. (1) și (2) Cod penal al RM, distingem două categorii de persoane fizice - minori, care pot fi subiecți ai infracțiunii, după cum urmează: 1) minorii cu vârsta cuprinsă între 16-18 ani, care la momentul săvârșirii infracțiunii au împlinit vârsta de 16 ani și poartă răspundere penală pentru orice infracțiune prevăzută de legea penală, cu excepția infracțiunilor, pentru care răspunderea penală apare de la vârsta de 18 ani, sau de la o vârstă mai înaintată [5]; 2) minorii cu vârsta cuprinsă între 14 – 16 ani, care la momentul săvârșirii infracțiunii au împlinit vârsta de 14 ani, a căror pasibilitate de răspundere penală este limitată și care poartă răspundere penală doar pentru săvârșirea unor anumite categorii de infracțiuni, expres stabilite în legea penală.

În așa mod, având în vedere că norma prevăzută la art. 21 alin. (1) și (2), stabilește vârsta minimă a răspunderii penale de la 16 ani, iar în cazurile expres prevăzute de lege - de la 14 ani, prin urmare, **în sensul legii penale, se consideră circumstanță atenuantă și prin urmare, are efecte la individualizarea răspunderii și pedespei penale minorul care în momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta minimă a răspunderii penale prevăzută de lege (art. 21 alin. (1), (2) Cod penal), dar care nu a împlinit vârstă de 18 ani.**

În legătură cu aceasta, menționăm că în conformitate cu art. 475 alin. (1) p. 1) CPP, în cadrul urmăririi penale și judecării cauzei penale privind minorii, afară de circumstanțele prevăzute în art. 96, **urmează a se stabili vârsta minorului (ziua, luna, anul nașterii)**. În acest sens, potrivit art. 97 p. 5) CPP, în procesul penal se constată, prin anumite mijloace de probă, **atingerea de către partea [...] bănuیت, învinuit, inculpat a unei anumite vârste**, dacă aceasta are importanță în cauză – prin certificat de vârstă, iar în caz de incapacitate legată de vârstă – prin raportul expertizei medico-legale sau psihiatrice. Totodată, în conformitate cu art. 143 alin. (1) p. 4) CPP, expertiza se dispune și se efectuează, în mod obligatoriu, pentru constatarea vârstei bănuیتului, învinuitului, inculpatului [...] – în cazurile în care această circumstanță are importanță pentru cauza penală, iar documentele ce confirmă vârsta lipsesc sau prezintă dubiu. [4]

În context, în p. 2 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova: Cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii, nr. 39 din 22.11.2004 [6], modificată de: Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 4 din 21.12.2015 [7], Curtea recomandă instanțelor de judecată, că la la examinarea cauzelor penale în privința minorilor, „Se consideră că persoana a atins o anumită vârstă începând cu ziua următoare zilei sale de naștere. Dacă în rezultatul expertizei medico-legale se stabilește:

- doar luna și anul nașterii, ziua nașterii se va considera ultima zi din luna determinată;
- anul nașterii și mai multe luni (stabilite prin presupunere), ziua de naștere se va considera ultima zi din luna cea mai îndepărtată;
- doar anul nașterii, nefiind posibilă invocarea în calitate de variante a unor luni, ziua de naștere se va considera ultima zi a anului stabilit de către expert.

În ipoteza în care vârsta este una presupusă și se încadrează între anumiți ani, instanța de judecată urmează să o stabilească, luând în considerare anul minim stabilit prin raportul de expertiză.”

În opinia noastră, *minoratul* persoanei care a săvârșit infracțiunea, în afară de faptul că este o circumstanță atenuantă, trebuie să producă *efecte esențiale speciale*, la individualizarea răspunderii și pedepsei penale, legate de particularitățile răspunderii penale a minorului. La realizarea acestui exercițiu (*individualizarea răspunderii și pedepsei penale*), este necesar să se țină cont de faptul că *vârsta* este o trăsătură individuală a infractorului minor care ne indică nivelul de dezvoltare bio-psiho-socială a acestuia [8, p. 131, 224]. În perioada adolescenței (12-22 ani, unde predadolescența curpinde vârsta între 12-15 ani, adolescența propriu-zisă – 15-18 ani, poestadolescența - 18-22 ani) [9, p. 185],

care cuprinde respectiv și vârsta de la 14 la 18 ani, au loc importante schimbări morfologice și constituționale: se intensifică creșterea, se dezvoltă glandele cu secreție internă, se schimbă structura cerebrală, ceea ce duce la stări de disconfort atât fiziologic cât și social [8, p. 225].

Astfel, drept temei pentru care *minoratul persoanei care a săvârșit infrațiunea*, în calitatea de circumstanță atenuantă, trebuie să producă *efecte esențiale speciale*, la individualizarea răspunderii și pedepsei penale, **îl constituie particularitățile de vârstă și cele psihologice ale minorului.**

În acest sens, subîmpărțirea în două trepte a limitei minime de vârstă de la care survine răspunderea penală a minorului, la fel este legată de dezvoltarea treptată a conștiinței minorului, de acumularea îndelungată a experienței și de conștientizarea mai îndelungată a faptelor sale. În afară de aceasta, nestăpânirea emoțiilor, impulsivitatea comportamentului și alte trăsături, care se explică prin vârsta fragedă, pot mai ușor să-l determine pe minor la săvârșirea unor fapte ilegale, decât pe o persoană adultă. În același timp, minorul deseori nu poate în deplină măsură să conștientizeze gradul prejudiciabil al acelor urmări care vor surveni în urma acțiunilor sau a inacțiunilor sale. Autorul Anașchin G. Z. consideră că minorul se deosebește *esențial* de un *adult* după comportamentul său, după modul de a gândi, după experiența sa de viață și alte trăsături, iar calitățile de caracter se află la stadia de formare și sunt schimbătoare [10, p. 22, 23].

Totodată, trebuie avut în vedere că pentru corectarea minorilor, de regulă, nu este nevoie de un interval prea îndelungat de timp. În acest sens, suntem de acord cu autorii Crigher G. A. și Soloviov A. D., care la timpul lor au menționat că infractorii minori se supun mai ușor măsurilor de corectare, de aceea, în majoritatea cazurilor nu este rațional de a aplica în privința lor pedepse aspre. [11, p. 32], [12, p. 119]. La fel, îi susținem și pe Saharov A.B. și Babaev M.M., în opinia cărora, un adult este capabil să suporte mai ușor decât un minor lipsurile și restricțiile a drepturilor lor cauzate prin diferite categorii de pedepsă penală. [13, p. 55] De aceea, pentru săvârșirea infrațiunii ce prezintă același grad prejudiciabil nu trebuie pedepsiți în aceeași măsură persoana adultă și minorul [14, p. 184].

În opinia noastră, necesitatea ca *minoratul persoanei care a săvârșit infrațiunea*, să producă *efecte esențiale speciale* la individualizarea răspunderii și pedepsei penale, rezidă în aceea, că particularităților statutului juridic al infractorilor minori le sunt dedicate un șir de acte normative internaționale, după cum urmează.

1) În Ansamblul de reguli minime ale ONU cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing) adoptate prin Rezoluția 40/33 din

29.11.1985, este recunoscut că *tinerii, nefiind încă decât la stadiile inițiale ale dezvoltării personalității lor, au nevoie, pentru a se dezvolta psihic și intelectual pentru a se integra mai bine în societate, de o atenție și o asistență deosebite și trebuie să fie protejați de lege potrivit cu condițiile care garantează liniștea lor, libertatea lor, demnitatea lor și siguranța lor.* [3, p. 51]

2) În această ordine de idei, în Anexa la Rezoluția 40/33 din 29.11.1985 prin care a fost adoptat Ansamblul de reguli minime ale ONU cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing), este statuat următoarele:

„5 – Obiective ale justiției pentru minori

5.1 – Sistemul de justiției pentru minori caută să asigure bunăstarea minorilor și face așa fel încât reacția față de delincvenții juvenili să fie întotdeauna corespuțăoare circumstanțelor delincvențelor și delictelor.

Comentariu:

Articolul 5 privește două din obiectivele cele mai importante ale justiției pentru minori. Primul este asigurarea bunăstării minorului. Este obiectul principal al sistemelor juridice în care cazurile delincvențelor juvenili sunt examinate de către tribunale pentru copii sau de către autoritățile administrative, dar trebuie insistat, de asemenea, și asupra bunăstării minorului în sistemele juridice în care se remarcă jurisdicția de drept comun, pentru a se evita aplicarea unor sancțiuni, exclusiv de pedeapsă (a se vedea, de asemenea, art.14).

Al doilea obiectiv este „principiul de proporționalitate”. Acest principiu binecunoscut folosește la moderarea sancțiunilor punitive, în general raportându-se la gravitatea delictului. Pentru delincvenții juvenili, trebuie ținut cont nu numai de această gravitate, ci și din circumstanțele personale. Aceasta din urmă (poziție socială, situație de familie, daune cauzate de delict sau de alți factori cu influență asupra circumstanțelor personale) trebuie să intervină pentru proporționarea deciziei (de exemplu, ținând cont de efortul delincventului pentru despăgubirea victimei sau de dorința sa (a delincventului – n.n.) de a reveni la o viață sănătoasă și utilă).

În același mod, deciziile privind protecția delincventului juvenil pot merge mai departe decât trebuie și deci pot aduce atingere drepturilor sale fundamentale, așa cum s-a putut observa în anumite sisteme de justiție pentru minori. Și acolo trebuie supravegheată proporționarea reacției la circumstanțele proprii delincventului și delictului, ca și ale victimei.

De fapt, art. 5 nu cere nici mai mult nici mai puțin decât o reacție justă la toate cazurile de delincvență și de criminalitate juvenilă. Cele două aspecte expuse în articol pot permite progresul în 2 privințe: este de dorit aplicarea acestor măsuri

de un tip nou și original decât supravegherea evitării măririi excesive a rețelei de control social în ceea ce-i privește pe minori.

6 – Forța puterii discreționare

6.1. – Ținând cont de nevoile deosebite și variate ale minorilor și de diversitatea măsurilor posibile, trebuie prevăzută o putere direcționară suficientă în toate stadiile de procedură și la diferitele nivele ale administrării justiției la minori, în special în stadiile de instruire, de urmărire, de judecată și de aplicare a măsurilor luate.

6.2. – Se vor face, totodată, eforturi în vederea asigurării, în toate etapele și la toate nivelele, a exercitării responsabile a acestei puteri discreționare.

6.3. – Persoanele care o exercită vor trebui să fie special pregătite și formate pentru a se folosi de această pregătire în mod judicios și conform funcțiilor și mandatelor respective.

Comentariu:

Articolele 6.1., 6.2. și 6.3. fac trimitere la mai multe elemente importante ale administrării unei justiții eficiente, juste și umane pentru minori: necesitatea permiterii exercitării puterii discreționare la toate nivelele importante ale procedurii, astfel încât persoanele care hotărăsc să poată adopta măsurile estimate a fi cele mai convenabile în fiecare caz și necesitatea prevederii controalelor și compensărilor pentru limitarea oricărui abuz discreționar și pentru protejarea drepturilor delicventului juvenil. Responsabilitatea și profesionalismul sunt calități care apar ca cele mai adecvate pentru moderarea unei libertăți de apreciere prea mari. De asemenea, calificările profesionale și formarea specializată sunt desemnate aici ca mijloace de asigurare a exercitării judicioase a puterii discreționare în problemele privind pe delincvenții juvenili. (A se vedea de asemenea, art.1.6 și 2.2). Formularea directivelor specifice asupra exercitării puterii discreționare și creării unui sistem de revizuire, apel etc, pentru permiterea revederii deciziilor și pentru a se asigura că cei care le iau au simțul răspunderii, sunt subliniate în acest context. Aceste mecanisme nu sunt precizate aici, căci nu se pretează prea ușor includerii într-un ansamblu de reguli internaționale minimale care n-ar putea de loc să țină cont de toate diferențele dintre sistemele de justiție.” [3, p. 55-56]

În art. 17, p. 17.1. lit. c), se stabilește: „Privarea de libertate individuală nu se va aplica decât dacă minorul este considerat vinovat de săvârșirea unui delict împotriva altei personae, sau în recidivă, sau dacă nu există altă soluție convenabilă”, iar în p. 17.2. - „Pedepsa capitală nu se aplică infrafracțiunilor comise de minori”. [3, p. 62] La fel, în art. 19, p. 19.1., din Anexă se stabilește: „Plasarea unui minor într-o instituție este întotdeauna o măsură de ultimă instanță, iar durata ei trebuie să fie cât mai scurtă cu putință. [3, p. 63]

3) În art. 2 din Normele ONU pentru protecția minorilor privați de libertate, adoptate prin Rezoluția 45/113 din 14.12.1990, este stabilit că „Privarea de libertate a unui minor trebuie să fie o măsură extremă și pentru perioada minim necesară și trebuie să se limiteze la cazurile excepționale. Durata sancțiunii trebuie să fie stabilită de o autoritate judiciară, fără a elimina posibilitatea scurtării pedepsei” [3, p. 70].

4) În Recomandarea REC (2003) 20 a Comitetului de Miniștri către Statele Membre cu privire la noile modalități de tratare a delicvenței juvenile și rolul justiției juvenile, adoptată de Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei la 24.09.2003, este indicat că „majoratul juridic nu coincide în mod imperios cu majoratul personalității, în așa fel încât infractorii adulți necesită alt tip de intervenți, deferit de cel aplicabil în cazul minorilor”. Totodată, la art. 17 din această Recomandare, este stabilit că „...privarea de libertate nu trebuie să fie niciodată utilizată în calitate de pedeapsă iminentă, ca formă de intimidare sau să servească drept substitute al protecției copilului sau a măsurilor de sănătate mintală”.[3, p. 307, 309]

5) Convenția cu privire la drepturile copilului (1989) [15], în art. 3 p.1 este este stauat că în toate deciziile care îi privesc pe copii, fie că sunt luate de instituții publice sau private de ocrotire socială, de către tribunale, autorități administrative sau de organe legislative, interesele superioare ale copilului trebuie să fie luate în considerare cu prioritate. În art. 40 p.1 se menționează obligația că statele părți recunosc oricărui copil suspect, acuzat sau dovedit că a comis o încălcare a legii penale, *dreptul de a fi tratat într-un mod de natură să favorizeze simțul său de demnitate și al valorii personale, să întărească respectul său pentru drepturile omului și libertățile fundamentale ale altora și să țină seama de vârsta sa ca și de necesitatea de a promova reintegrarea copilului și asumarea de către acesta a unui rol constructiv în societate*. La art. 40 p. 3, se stabilește că statele părți se vor strădui să promoveze adoptarea de legi, proceduri, crearea de autorități și instituții, *special concepute pentru copiii suspectați, acuzați sau declarați că ar fi comis încălcări ale legii penale și, în special: a) vor stabili o vârstă minimă sub care copiii vor fi presupuși a nu avea capacitatea de a încălca legea penală; b) vor lua măsuri, de fiecare dată când este posibil și de dorit, pentru a trata acești copii fără a se recurge la procedura judiciară, cu condiția ca drepturile omului și garanțiile legale să fie deplin respectate*. În art. 40 p. 4, se menționează că va fi prevăzută o *întreagă gamă de dispoziții* cum sunt cele referitoare la îngrijire, orientare și supraveghere, îndrumare, verificare, plasament familial, programe de educație generală și profesională și alternative la îngrijirea instituțională, pentru a asigura copiilor un tratament corespunzător bunăstării și proporțional atât cu condițiile lor cât și cu infrațiunea comisă.

6) Regulile Minime ale Națiunilor Unite referitoare la măsurile neprivative de libertate (Regulile de la Tokyo), adoptate de Organizația Națiunilor Unite prin Rezoluția nr. 45/110 din 14.12.1990. [16]

7) Principiile Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile (Principiile de la Riyadh) adoptate prin Rezoluția nr. 45/112 din 14.12.1998 [17].

8) Recomandarea CM REC (2008) referitoare la regulile europene pentru minorii care fac obiectul unor sancțiuni sau măsuri dispuse de organele judiciare, adoptată la 05.11.2008. [18]

9) Liniile directoare ale Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiția Prietenoasă Copiilor, adoptate la 30.06.2010 [19].

La fel și în jurisprudența națională se atrage atenție deosebită cazurilor *săvârșirii infrațiunii de către un minor*. Așa, în p. 13, din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale, nr. 8, din 11.11.2013, se atrage atenția în stanțelor de judecată că *„Potrivit art. 79 alin.(1) CP, minoratul persoanei care a săvârșit infrațiunea se consideră circumstanță excepțională. Pentru săvârșirea unei infrațiuni ușoare sau mai puțin grave, pedeapsa se aplică minorului numai dacă se apreciază că luarea măsurii cu caracter educativ nu este suficientă pentru corectarea minorului. La stabilirea pedepsei în privința persoanelor minore este necesar să se țină cont și de circumstanțele prevăzute de art.475 CPP, care urmează să fie stabilite în cazurile privind minorii. La adoptarea sentinței în procesul unui minor, în afară de chestiunile indicate în art.385 CPP, instanța de judecată urmează să examineze posibilitatea liberării de pedeapsa penală a minorului în conformitate cu dispozițiile art. 93 din Codul penal sau suspendării condiționate a executării pedepsei de către minor conform dispozițiilor art. 90 din Codul penal, cu argumentarea în sentință a soluției adoptate. Instanțele de judecată, la stabilirea pedepsei minorilor sub formă de închisoare, urmează să respecte prevederile art.70 alin.(3) CP, conform cărora pentru persoana care, la data săvârșirii infrațiunii, nu a atins vârsta de 18 ani, termenul închisorii se stabilește din maximul pedepsei, prevăzute de legea penală pentru infrațiunea săvârșită, reduce la jumătate.”* [20]

La fel, în p. 19 și 20 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova: Cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii, nr. 39 din 22.11.2004 [6], modificată de: Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 4 din 21.12.2015 [7], se explică instanțelor de judecată că *„La adoptarea sentinței în cauza minorului, este necesar de examinat posibilitatea liberării de pedeapsă penală în conformitate cu dispozițiile art. 93 Cod penal sau suspendarea condiționată a executării pedepsei în*

conformitate cu dispozițiile art. 90 Cod penal. In context, urmează să se întreprindă toate măsurile prevăzute de lege pentru a aplica inculpatului minor pedeapsa nonprivativă de libertate, sau pentru a-i stabili o pedeapsă mai blândă decât cea prevăzută de lege (art.79 Cod penal). La individualizarea pedepsei minorului, pe lângă criteriile enunțate în art. 75 Cod penal (gravitatea infracțiunii săvârșite, motivul acesteia, persoana celui vinovat, circumstanțele cauzei care atenuază ori agravează răspunderea, influența pedepsei aplicate asupra corectării și reeducării vinovatului, condițiile de viață ale familiei acestuia) este necesar de a ține cont și de circumstanțele enunțate în art. 475 CPP, stabilite de instanța de judecată. Conform art. 76 lit. (b) Cod penal, la stabilirea pedepsei, săvârșirea infracțiunii de către un minor se consideră circumstanță atenuantă”. Astfel, observăm că în jurisprudența națională, circumstanțele care urmează a fi stabilite în cauzele privind minorii indicate la art. 475 CPP, de fapt sunt calificate drept criterii de individualizare a pedepsei penale.

Având în vedere că săvârșirea infracțiunii de către un minor, constituie circumstanță atenuantă la stabilirea pedepsei, este necesar să menționăm că în literatura de specialitate nu există o opinie unică referitor la obligativitatea recunoașterii săvârșirii infracțiunii de către un minor în calitate de circumstanță atenuantă. Astfel, unii autori consideră că această circumstanță urmează a fi aplicată în dependență de gravitatea infracțiunii săvârșite de către minor, fiind de părerea că ea nu poate atenua pedeapsa în cazul săvârșirii unei infracțiuni grave sau în cazul aplicării pedepsei mai mare de 10 ani [21, p. 251]. Însă majoritatea autorilor, sunt de părerea că *minoratul persoanei* tot timpul trebuie să fie luat în considerație în calitate de circumstanță atenuantă, indiferent de gravitatea infracțiunii comise [22, p. 43]. Noi susținem cea de la urmă opinie, deoarece cât de gravă nu ar fi infracțiunea, minorul tot minor rămâne și la individualizarea pedepsei trebuie să fie luate în considerație toate particularitățile ce țin de vârsta, psihicul și psihologia acestuia. Deși legea penală a RM nu prevede expres obligativitatea atenuării pedepsei în cazul săvârșirii infracțiunii de către un minor, totuși reieșind din sensul art. 75 alin. (1) coroborat cu art. 76 alin. (1) CP al RM, instanța de judecată este obligată, la stabilirea pedepsei, să țină cont de *minoratul persoanei* ca circumstanță care atenuază pedepsa și respectiv, să atenueze pedepsa în limitele prevăzute de lege. [22, p. 35, 33-37] Astfel, la stabilirea pedepsei minorilor circumstanță atenuantă este însăși vârsta făptuitorului. Totodată, suntem de părerea că săvârșirea infracțiunii de către un minor ca circumstanță atenuantă trebuie să fie evaluată în cumul cu alte circumstanțe și particularități ale minorului, ce determină pericolul social al acestuia, inclusiv cele prevăzute la art. 475 CPP al RM și anume: condițiile în care trăiește și este

educat minorul, gradul de dezvoltare intelectuală, volitivă și psihologică a acestuia, particularitățile caracterului și temperamentului, interesele și necesitățile lui, influența adulților sau a altor minori asupra infractorului minor, cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii, iar în cazul când se constată că minorul suferă de debilitate mintală, care nu este legată de o boală psihică, trebuie să se stabilească, de asemenea, dacă minorul a avut capacitate de vârstă și a fost pe deplin conștient să înțeleagă că a săvârșit infracțiunea.

Legea penală națională, atribuind minoratul persoanei care a săvârșit infracțiunea la circumstanțele atenuante, în consecință, în comun cu celelalte circumstanțe atenuante legale, descrie efectele circumstanțelor atenuante și agravante în art. 78 Cod penal, fără a stabili careva particularități legate de specificul *minoratului persoanei* analizate supra, care să producă *efecte esențiale speciale* la individualizarea pedepsei penale. Mai mult decât atât, cercetând prevederile legii înserate în art. 78 Cod penal, observăm că legislatorul nu stabilește o atenuare fie o agravare strictă și obligatorie a pedepsei, în cazul prezenței circumstanțelor atenuante și/sau agravante, ci lasă acest fapt la discreția instanței de judecată. Așa, alin. (1) al art. 78 CP al RM, stabilește că în cazul în care instanța de judecată constată circumstanțe atenuante la săvârșirea infracțiunii, pedeapsa principală se reduce sau se schimbă după cum urmează la literele a), b) și c) al acestui alineat. Deci, sintagma - „pedeapsa principală se reduce sau se schimbă”, - impune un caracter obligatoriu al atenuării pedepsei principale și anume, în cazul în care există circumstanțe atenuante, instanța de judecată în mod obligatoriu o reduce sau o schimbă. Însă, în continuare, legislatorul stabilind cazurile de reducere a pedepsei principale, la literele a) și b) al acestui alineat, utilizează expresia „poate”. Astfel, la lit. a) alin. (1) al art. 78 CP al RM este prevăzut: dacă minimul pedepsei cu închisoare prevăzut la articolul corespunzător din Partea specială a prezentului cod este mai mic de 10 ani, pedeapsa poate fi redusă până la acest minim. La rândul său, la lit. b) alin. (1) al art. 78 CP al RM este prevăzut: dacă se aplică amenda, aceasta se poate coborî până la limita de jos. În așa mod, legislatorul deja omite caracterul obligatoriu al atenuării pedepsei principale și oferă instanței de judecată dreptul de putere discreționară de a reduce pedeapsa respectivă. Deci, în urma acestei analize, conchidem că alin. (1) al art. 78 CP conține prevederi contradictorii, care de fapt, înlătură efectele obligatorii a circumstanțelor atenuante [23, p. 179-183].

În același timp, analizând normele Partii Generale a Codului penal al RM, observăm că în realitate efectele circumstanței atenuante - *săvârșirea infracțiunii de către un minor*, sunt mai extinse și nu se limitează doar la efectele stabilite la art. 78 Cod penal.

De exemplu, în contextul calității de circumstanță atenuantă, *minoratul persoanei care a săvârșit o infracțiune*, are importanță pentru aplicarea pedepsei mai blânde decât cea prevăzută de lege. Astfel, în conformitate cu art. 79 alin. (1) Cod penal, *ținând cont de circumstanțele excepționale ale cauzei, legate de scopul și motivele faptei, de rolul vinovatului în săvârșirea infracțiunii, de comportarea lui în timpul și după consumarea infracțiunii, de alte circumstanțe care micșorează esențial gravitatea faptei și a consecințelor ei, precum și de contribuirea activă a participantului unei infracțiuni săvârșite în grup la descoperirea acesteia, instanța de judecată poate aplica o pedeapsă sub limita minimă, prevăzută de legea penală pentru infracțiunea respectivă, sau una mai blândă, de altă categorie, ori poate să nu aplice pedeapsa complementară obligatorie. Minoratul persoanei care a săvârșit infracțiunea se consideră circumstanță excepțională.* Cu toate acestea, sintagma – „*instanța de judecată poate aplica*”, ne aduce la concluzia că deși *minoratul persoanei care a săvârșit infracțiunea se consideră circumstanță excepțională*, totuși aplicarea pedepsei mai blânde decât cea prevăzută de lege, este lăsată de legislator la puterea discreționară a instanței de judecată. Prin urmare, și în acest caz, legislatorul nu acordă atenție **particularităților de vârstă și celor psihologice ale minorului**, și din punct de vedere al obligativității aplicării normei analizate, echivalează minoratul persoanei cu celelalte circumstanțe excepționale ale cauzei, fiind ignorate, în opinia noastră, recomandările și normele din tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, analizate supra.

Mai mult decât atât, în norma prevăzută la art. 79 alin. (1) CP, sunt prevăzute două temeuri pentru aplicarea pedepsei mai blânde decât cea prevăzută de lege și anume: a) *prezența circumstanțelor excepționale ale cauzei care micșorează esențial gravitatea faptei și a consecințelor ei, legate de scopul și motivele faptei, de rolul vinovatului în săvârșirea infracțiunii, de comportarea lui în timpul și după consumarea infracțiunii, de alte circumstanțe;* b) *contribuirea activă a participantului unei infracțiuni săvârșite în grup la descoperirea acesteia.*

Reieșind din aceste temeuri, circumstanțele excepționale prezente într-o cauză penală pot fi împărțite în trei grupe: 1) *circumstanțe ce se referă nemijlocit la infracțiune și la persoana infractorului;* 2) *circumstanțe ce se referă la comportamentul vinovatului după comiterea infracțiunii și* 3) *alte circumstanțe.* În acest sens, la aplicarea art. 79 Cod penal, circumstanțe legate de scopul și motivele faptei, sunt specifice și se apreciază *doar în cazul săvârșirii infracțiunii cu intenție.* La rândul său, circumstanțele legate de de rolul vinovatului în săvârșirea infracțiunii, precum și contribuirea activă a participantului unei infracțiuni săvârșite în grup la descoperirea acesteia, la fel, sunt speci-

face, respectiv, se apreciază și se aplică, *doar în cazul săvârșirii infrațiunii cu intenție în cadrul participației*. Prin urmare, în situația în care, infrațiunea este săvârșită *din imprudență*, prevederile art. 79 alin. (1) Cod penal, se aplică doar în raport cu circumstanțele excepționale ale cauzei, legate de comportamentul vinovatului în timpul și după consumarea infrațiunii, de alte circumstanțe care micșorează esențial gravitatea faptei și a consecințelor ei. Astfel, conform art. 79 alin. (1), (11) din Codul Penal, în raport cu o faptă săvârșită *din imprudență*, circumstanțele excepționale ale cauzei pot fi legate exclusiv de comportamentul vinovatului în timpul și după consumarea infrațiunii și de alte circumstanțe care micșorează esențial gravitatea faptei și a consecințelor ei, implicit, avându-se în vedere și *minoratul persoanei*. În această ordine de idei, *minoratul persoanei care a săvârșit infrațiunea*, prin efectele sale, rămâne a fi circumstanță excepțională în orice situație, indiferent de conținutul laturii subiective a infrațiunii.

În afară de efectele pe care le are circumstanța atenuantă - *săvârșirea infrațiunii de către un minor* la aplicarea pedepsei mai blânde decât cea prevăzută de lege, *minoratul persoanei care a săvârșit infrațiunea* își extinde efectele asupra individualizării pedepsei penale care se reflectă și în alte norme penale din Partea Generală a Codului penal.

În general, în legea penală, efectele circumstanței atenuante - *săvârșirea infrațiunii de către un minor*, asupra individualizării răspunderii și pedepsei penale, pot fi divizate în: *efecte obligatorii* și *efecte de putere discreționară*. Toate aceste efecte se manifestă prin particularitățile individualizării răspunderii și pedepsei penale a infractorilor minori.

Astfel, Codul penal al RM, stabilește următoarele *efecte obligatorii*, care se referă la particularitățile individualizării răspunderii și pedepsei penale a infractorilor minori, după cum urmează:

1) La stabilirea stării de recidivă nu se ține cont de antecedentele penale, pentru infrațiunile săvârșite în timpul minoratului (art. 34 alin. (5) lit. a) Cod penal).

2) Termenele prescripției de tragere la răspundere penală se reduc pe jumătate pentru persoanele care la data săvârșirii infrațiunii erau minori (art. 60 alin. (7) Cod penal).

3) Munca neremunerată în folosul comunității nu poate fi aplicată [...] persoanelor care nu au atins vârsta de 16 ani (art. 67 alin. (4) Cod penal).

4) La stabilirea pedepsei închisorii pentru persoana care, la data săvârșirii infrațiunii, nu a atins vârsta de 18 ani, termenul închisorii se stabilește din maximumul pedepsei, prevăzute de legea penală pentru infrațiunea săvârșită, reduse

la jumătate. La stabilirea pedepsei definitive în caz de concurs de infracțiuni, pedeapsa închisorii nu poate depăși 12 ani și 6 luni pentru minori, iar în caz de cumul de sentințe - 15 ani pentru minori (art. 70 alin. (3), (4) Cod penal).

5) Minorilor nu poate fi aplicată pedeapsa - detențiunea pe viață (art. 71 alin. (3) Cod penal)

6) Persoanele care nu au atins vârsta de 18 ani execută pedeapsa cu închisoare în centrele de detenție pentru minori și tineri, ținându-se cont de personalitatea condamnatului, antecedentele penale și gradul prejudiciabil al infracțiunii săvârșite (art. 72 alin. (5) Cod penal).

7) Termenele de prescripție a executării pedepsei se reduc pe jumătate pentru persoanele care, la data săvârșirii infracțiunii, erau minori (art. 97 alin. (2) Cod penal).

8) Împăcarea ca și act personal, produce efecte juridice de înlăturare a răspunderii penale, dacă se realizează în cazul când a fost săvârșită o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă, iar în cazul minorilor, și o infracțiune gravă, infracțiuni prevăzute la capitolele II – VI, la art. 264 alin. (1) din Partea Specială, precum și în cazurile prevăzute de procedura penală, dacă persoana nu are antecedente penale pentru infracțiuni similare comise cu intenție sau dacă în privința sa nu a mai fost dispusă încetarea procesului penal, ca rezultat al împăcării, pentru infracțiuni similare comise cu intenție în ultimii cinci ani (art. 109 alin. (1) Cod penal).

Din analiza normelor Părții Generale a Codului penale deducem următoarele *efecte de putere discreționară*, care se reflectă în particularitățile individualizării răspunderii și pedepsei penale a infractorilor minori, după cum urmează:

1) Persoana în vârstă de până la 18 ani care a săvârșit pentru prima oară o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă poate fi liberată de răspundere penală în conformitate cu prevederile procedurii penale dacă s-a constatat că corectarea ei este posibilă fără a fi supusă răspunderii penale (art. 53 lit. a), 54 Cod penal).

2) Pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, pedeapsa se aplică minorului numai dacă se apreciază că luarea măsurii cu caracter educativ nu este suficientă pentru corectarea minorului (art. 75 alin. (3) Cod penal).

3) Minoratul persoanei care a săvârșit infracțiunea se consideră circumstanță excepțională. Respectiv, ori de câte ori infracțiunea este săvârșită de către o persoană care nu a atins vârsta de 18 ani, este temei a a aplica o pedeapsă mai blândă decât cea prevăzută de lege, adică instanșa de judecată poate aplica o pedeapsă sub limita minimă, prevăzută de legea penală pentru infracțiunea respectivă, sau una mai blândă, de altă categorie, ori poate să nu aplice pedeapsa complementară obligatorie (art. 79 alin. (1) Cod penal).

4) Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi aplicată minorilor, [...], dacă aceștia au executat efectiv:

a) cel puțin o treime din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave;

b) cel puțin jumătate din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni grave;

c) cel puțin două treimi din termenul de pedeapsă stabilit pentru săvârșirea unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave (art. 91 alin. (6) Cod penal).

5) Minorii condamnați pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare, mai puțin grave sau grave sînt eliberați de pedeapsă de către instanța de judecată dacă se constată că scopurile pedepsei pot fi atinse prin aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ prevăzute la art. 104 (art. 93 Cod penal).

6) Măsurile de constrângere cu caracter educativ se aplică minorilor pînă la atingerea majoratului, în funcție de caracterul și gradul prejudiciabil al faptei săvârșite (art. 105 alin. (5) Cod penal).

În așa mod, analizând prevederile Codului penal al RM, constatăm cu ușurință că legislatorul moldovean, nu a instituit în legea penală o instituție aparte în care să fie reglementate particularitățile răspunderii și pedepsei penale a minorului. Prin urmare, în opinia noastră, pe de o parte, sînt ignorate convențiile și tratatele internaționale în domeniul combaterii delincvenței juvenile, precum și în domeniul administrării justiției pentru minori, la care Republica Moldova este parte, iar pe de altă parte instanțele judecătorești sînt limitate în individualizarea efectivă și reală a răspunderii și pedepsei penale a minorului, acest fapt avînd influență negativă și pentru aplicarea unei pedepse echitabile și proporționale, minorului.

În legătură cu aceasta este important să menționăm că în Codul penal al României, în Titlul V din Partea Generală, stabilește norme care reglementează minoritatea, în care în Capitolul I, reglementează „Regimul răspunderii penale a minorului”, în Capitolul II reglementează „Regimul măsurilor educative neprivative de libertate”, în Capitolul III, reglementează „Regimul măsurilor educative privative de libertate”, iar în Capitolul IV, reglementează „Dispoziții comune” [24]. Prevederi similare se conțin și în Titlul V din Codul penal al Federației Ruse, intitulat „Răspunderea penală a minorilor” [25]. În special, Codul penal al Federației Ruse reglementează – particularitățile răspunderii și pedepsei penale a minorilor și stabilește reguli cu privire la răspunderea penală a minorilor, stabilește categoriile pedepselor penale aplicate minorilor, la fel, stabilește criteriile de individualizare a pedepselor aplicate minorilor, reglementează măsurile de constrângere cu caracter educativ dar și cazurile de liberare de pedeapsă a minorilor.

Din cercetarea convențiilor și tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte evocate supra, concluzionăm că pentru realizarea de către Republica Moldova, pe plan intern a recomandărilor înserate în aceste norme internaționale, doar a stabili în legea penală că *săvârșirea infracțiunii de către un minor* se consideră circumstanță atenuantă la individualizarea pedepsei penale, sau a atribui *minoratul persoanei care a săvârșit infracțiunea*, la crieriile comune de individualizare a pedepsei penale, **nu este suficient, fără a exista prevederi legale care să stabilească particularitățile individualizării răspunderii și pedepsei penale a minorului ce țin de vârsta, psihicul și psihologia acestuia.**

Or, în opinia noastră, ținând cont de principiul umanismului și în acest sens – de trăsăturile individuale ale infractorului minor care ne indică nivelul de dezvoltare bio-psiho-socială a acestuia, în legea penală *trebuie să fie instituită o instituție aparte* cu o autonomie relativă, care să cuprindă un grup de norme penale, care să determine *efectele esențiale speciale* a individualizării răspunderii și pedepsei penale, deci, să instituie norme penale care să regelementeze clar și fără echivoc, particularitățile răspunderii și pedepsei penale a minorului, diferite de cele stabilite pentru o persoană adultă, deși pot exista și particularități comune.

Potrivit teoriei generale a dreptului, *instituția juridică* reprezintă totalitatea normelor juridice care reglementează o anumită categorie (o grupă) de relații sociale, generând astfel o categorie aparte de raporturi juridice. Dacă norma juridică este elementul inițial și cea mai mică particulă a sistemului de drept, atunci instituția juridică reprezintă deja prima colectivitate de norme. Cu toate acestea, instituția juridică este chemată să regelementeze un sector, un fragment, un bloc de relații sociale într-o ramură de drept. Fiecare ramură dispune, la rândul său, de de mai multe instituții juridice, dar care au o autonomie relativă, deoarece vizează un cerc de probleme de sine stătătoare. [26, p. 323, 324]

În opinia noastră, atâta timp cât nu există un cadrul legal, care să regelementeze în mod separat de adulți particularitățile răspunderii și pedepsei penale a infractorilor minori, atâta timp nu vor avea efecte reale măsurile adoptate în Strategia națională de consolidare a sistemului judecătoresc și Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei de consolidare a sistemului judecătoresc, aprobate prin Hotărârea Parlamentului nr. 174-XVI din 19 iulie 2007¹.

Concluzii:

1) Minoratul persoanei care a săvârșit infracțiunea, **în calitate de circumstanță atenuantă, trebuie să producă efecte esențiale speciale, la**

¹ Hotărârea Parlamentului nr. 174 din 19.07.2007, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=20360&lang=ro

individualizarea răspunderii și pedepsei penale, având în vedere particularitățile de vârstă și cele psihologice ale minorului.

2) Din cercetarea convențiilor și tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte evocate supra, concluzionăm că pentru realizarea de către Republica Moldova, pe plan intern a recomandărilor înserate în aceste norme internaționale, doar a stabili în legea penală că săvârșirea infracțiunii de către un minor se consideră circumstanță atenuantă la individualizarea pedepsei penale, sau a atribui minoratul persoanei care a săvârșit infracțiunea, la criteriile comune de individualizare a pedepsei penale, **nu este suficient, fără a exista prevederi legale care să stabilească particularitățile individualizării răspunderii și pedepsei penale a minorului ce țin de vârsta, psihicul și psihologia acestuia.**

3) Pentru a respecta principiul umanismului și principiu individualizării răspunderii și pedepsei penale, pentru o individualizare, reală, efectivă cât și pentru aplicarea unei pedepse echitabile și proporționale minorului, pentru a fi în acord cu tratatele și convențiile internaționale în domeniul combaterii delincvenței juvenile, precum și în domeniul administrării justiției pentru minori, **este necesar a institui în legea penală o instituție aparte cu o autonomie relativă**, care să cuprindă un grup de norme penale, care să determine efectele esențiale speciale a individualizării răspunderii și pedepsei penale a minorilor; deci, să fie instituite norme penale care să reglementeze clar și fără echivoc, particularitățile răspunderii și pedepsei penale a minorului, **diferite de cele stabilite pentru o persoană adultă**, deși pot exista și particularități comune.

Propuneri de lege ferenda:

Prin urmare, rezumând crectările și concluziile pe problema abordată, înaintăm următoarele propuneri de lege ferenda:

1. A formula în Partea Generală a Codului penal al RM, un capitol aparte, care să cuprindă norme penale, care să determine efectele esențiale speciale a individualizării răspunderii și pedepsei penale a minorilor și să reglementeze clar și fără echivoc, particularitățile răspunderii și pedepsei penale a minorilor.

1.1. În special, este necesar să fie reglementate următoarele probleme: referatul de evaluare, sau referatul presentințial de evaluare psihosocială a minorului și efectele acestuia; limitele răspunderii penale a minorului; consecințele răspunderii penale a minorului; măsurile educative, sau măsurile de constrângere cu caracter educative aplicate minorului; influența circumstanțelor atenuante și agravante la alegerea și aplicarea măsurilor educative; aplicarea măsurilor educative în cazul pluralității de infracțiuni, prescripția executării măsurilor educative; categoriile pedepselor penale aplicate minorilor; liberarea

de răspundere penală și de pedeapsă penală a minorilor; efectele constatării incapacității minorului legată de vârstă.

2. În același timp, propunem ca în cazurile săvârșirii infracțiunii de către un minor, în Partea Specială a codului penal, să fie „liberalizată” limita minimă a sancțiunilor cu pedepse alternative în privința pedepsei închisorii, încât limita minimă a pedepsei închisorii aplicate minorilor prevăzute în Partea Specială a Codului penal, să fie minimul general.

Or, având în vedere specificul aplicării pedepsei închisorii minorilor, și faptul că regulile respective deseori duc la o aplicare strict determinată a pedepsei penale minorilor (art. 186 alin. (4); 171 alin. (3) Cod penal), sau la aplicarea neîntemeiată unei pedepse mai blânde sub limita minimă, prevăzută de legea penală pentru infracțiunea respective (art. 187 alin. (3), (4), (5) Cod penal), aceasta va duce la o individualizare rală, efectivă a pedepsei penale aplicate minorilor, iar în final – la aplicarea unei pedepse echitabile, ținându-se cont de particularitățile de vârstă și cele psihologice ale minorului.

Referințe:

1. Legea nr. 338 din 15.12.1994 privind drepturile copilului. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=94939&lang=ro.
2. Legea nr. 30 din 07.03.2013 cu privire la protecția copiilor împotriva impactului negativ al informației. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=106343&lang=ro.
3. Igor Dolea, Victor Zaharia. Culegere de acte normative naționale și internaționale în domeniul penal. În: Revista de științe penale. Supliment 2007. Chișinău: Cartea juridică. 2007. 608 p..
4. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Legea Parlamentului Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 104-110 art. 447, din 07.06.2003. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113967&lang=ro.
5. De exemplu când este vorba despre subiecți speciali ai infracțiunii, cum ar fi militarul în cazul infracțiunii de dezertare (art. 371 CP); sau persoană care a atins vârsta de 18 ani, în cazul infracțiunii de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale (art. 208 CP); fie persoana cu funcție de demnitate publică, în persoana Președintelui Republicii Moldova, în sensul că poate fi ales Președinte al Republicii Moldova, doar cetățeanul cu drept de vot care are 40 de ani împliniți (art. 78 alin. (2) din Constituția RM), în cazul infracțiunilor contra bunei desfășurări a activității în sfera publică.

6. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova: Cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii, nr. 39 din 22.11.2004. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=360.
7. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova pentru modificarea și completarea Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 39 din 22.11.2004 „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii” nr. 4 din 21.12.2015. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=205.
8. Igor A. Ciobanu I. Griminologie. vol. II, Chișinău: Cartdidact, 2004. 298 p..
9. Narcis Giurgiu. Elemente de criminologie. Editura fundației „Chemarea”, Iși - 1992. 320 p..
10. Анашкин Г. З. Обстоятельства, смягчающие и отягчающие ответственность. În: Советская юстиция. 1980. nr. 16. с. 22-24.
11. Кригер Г. А.. Наказание и его применение. Москва.: Юридическая литература. 1962. 70 с.
12. Соловьев А. Д. Вопросы применения наказания по советскому уголовному праву. Законодательство и судебная практика. Москва: Госюриздат 1958. 204 с. 119.
13. Сахаров А. Б., Бабаев М.М.. Особенности применения мер воздействия к несовершеннолетним преступникам. În: Вопросы борьбы с преступностью./ВИП. Выпуск 8. Москва: Госюриздат 1968. с. 49-68.
14. Stela Botnaru, Mariana Grama, Daniel Martin, Alina Șavga. Drept penal. Partea generală. Volumul II. Tipografia Centrală. Chișinău – 2016, 336 p.
15. Convenția cu privire la drepturile copilului (1989). Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115568&lang=ro.
16. Regulile Minime ale Națiunilor Unite referitoare la măsurile neprivative de libertate (Regulile de la Tokyo), adoptate de Organizația Națiunilor Unite prin Rezoluția 45/110 din 14.12.1990. disponibil: <http://base.garant.ru/12123833/>.
17. Principiile Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile (Principiile de la Riyadh) adoptate prin Rezoluția 45/112 din 14.12.1998 (a 68-a Sesiune Plenară). Disponibil: <https://muhoz.org/universitatea-de-stat-din-moldova-v4.html?page=12>.
18. Recomandarea CM REC (2008) referitoare la regulile europene pentru minorii care fac obiectul unor sancțiuni sau măsuri dispuse de organe-

- le judiciare, adoptată la 05.11.2008. disponibil: <https://www.refworld.org/pdfid/4a7058c02.pdf>.
19. Liniile directoare ale Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiția Prietenoasă Copiilor, adoptate la 30.06.2010. Disponibil: http://cnpac.org.md/uploaded/Amicel/files/linii_directoare_pentru_justitia_prietenoasa_copiilor.pdf.
 20. Hotărârea Plenului Curtii Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale, nr. 8, din 11.11.2013. http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_explore.php?id=127. www.csj.md.
 21. А.Э. Жалинский, А.Н. Игнатов, Т.А. Костарева, В.П. Котов, et. al. Уголовное право России. Учебник для вузов В 2-х томах. Том 1. Общая часть. Издательство НОРМА. Москва, 2000, 639 с. 22. Скрыбин М. А. Общие начала назначения наказания и их применение к несовершеннолетним. Издательство: Изд-во Казан. ун-та. Казань, 1988. 125 с.
 22. Dorin Popescu. Noțiunea și natura juridică a circumstanțelor atenuante și a circumstanțelor agravante. În: Revista Națională de drept. nr. 3, 2014, p. 33-37.
 23. Dorin Popescu. Ecetele circumstanțelor atenuante. Conferința științifică națională cu participare internațională. Integrare prin cercetare și inovare. 28-29 septembrie 2016, Rezumate ale comunicărilor. Științe juridice. Volumul I CEP USM, Chisinlu -2016, p. 179 -183.
 24. Legea nr. 286 din 17 iulie 2009 privind Codul penal. Publicat în Monitorul Oficial nr. 510 din 24 iulie 2009. Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/185905>
 25. Уголовный кодекс Российской Федерации. Принят Государственной Думой 24 мая 1996 года. <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody&nd=102041891>.
 26. Gheorghe Avornic, Elena Aramă, Boris Negru, Ruslan Costăș, Teoria generală a dreptului. Ed. Cartier juridic, Chișinău, 2004, 656 p..
 27. Hotărârea Parlamentului nr. 174 din 19.07.2007. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=20360&lang=ro

